

Indledning: Trans* studier

Raun, Tobias; Bissenbakker, Mons; Nebeling Petersen, Michael

Published in:
Kvinder, Køn & Forskning

Publication date:
2011

Citation for published version (APA):
Raun, T., Bissenbakker, M., & Nebeling Petersen, M. (2011). Indledning: Trans* studier. *Kvinder, Køn & Forskning*, 3-4, 3-13.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain.
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact rucforsk@ruc.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Indledning

AF TOBIAS RAUN,
MAJA BISSENBÄKKER FREDERIKSEN
OG MICHAEL NEBELING PETERSEN

Transstudier udgør en væsentlig del af kønsforskningen, dels fordi der bedrives kritisk teoretisk tænkning om køn, dels fordi selve identitetskategorien *transkønnet* historisk, teoretisk og socialt udgør en grænsefigur, der anskueliggør naturliggjorte antagelser om og sanktioneringer af køn. Transstudier og transteori opstår hovedsagelig i et forsøg på at vriste forskningen i og om transkønnet ud af hænderne på psykiatriske og lægevidenskabelige eksperter, der ikke bare har haft eneret på, men også været bestemmende for, at denne forskning domineres af spørgsmål vedrørende klassifikation, diagnosticering og behandling. Forskningsfeltet vokser ud af levede erfaringer af stigmatisering og usynliggørelse såvel inden for et psyko-medicinsk behandlingssystem som i kønsforskningen og i den brede sociale offentlighed.

Dette temanummer sætter fokus på transforskning, som den bedrives i eller med fokus på Skandinavien netop nu. På

skandinavisk grund markerede den tværfaglige og ambitiøst anlagte konference *Transgender Studies and Theories: Building up the Field in a Nordic Context* på Linköping Universitet (2009) et vendepunkt, idet konferencen for første gang samlede transforskere, aktivister, kunstnere og NGO'er fra Skandinavien og Nordeuropa, samt præsenterede fire internationalt anerkendte keynotes (Stephen Whittle, Del LaGrace Volcano, Sandy Stone og Gayle Salamon). Det kom der efterfølgende en særudgave af tidsskriftet *GJSS* ud af, redigeret af Ulrica Engdahl og Katherine Harrison (2010) og med en artikel af Tobias Raun. Både Engdahl og Raun optræder i dette nummer. Nærværende temanummer af *Kvinder, Køn & Forskning* er imidlertid blevet til på baggrund af et samarbejde og en faglig udveksling mellem de tre redaktører etableret omkring seminariet *Transkønnetheder, Transgressioner, Transdisciplinaritet. Begrebsliggørelser af Kønsidentitet Nu og Før*, der blev afholdt på Center for Kønsforskning, Københavns Universitet i foråret 2010. Seminariet forsøgte at samle transforskere med tilknytning til Danmark, dels for at anerkende allerede eksisterende forskning og dels for at opfordre til yderligere forskning på feltet. Flere af seminariets arrangører og oplægsholdere mødtes igen nogle måneder senere, da Årskonferencen i Foreningen for Kønsforskning under titlen *At Lægge Krop Til* viede flere workshops til transrelaterede emner.

Transstudier er som det fremgår et spirende forskningsfelt, som dog fortsat er begrænset og forholdsvist overset på dansk grund. Anderledes forholder det sig i USA og England, hvor transstudier (på engelsk *Transgender Studies*) primært har manifesteret sig. Det er derfor ikke tilfældigt, at det netop er engelske Steven Whittle og amerikanske Susan Stryker, der står bag antologien *The Transgender Studies Reader*, der udkom i 2006. Antologien introducerer og gør status over et fremvoksende forskningsfelt, som det former sig fra de

psyko-medicinske patologiseringer fra slutningen af 1800-tallet til fremvæksten af den kritiske og tværdisciplinære transforskning i starten af 1990'erne. Som Stryker påpeger i antologiens indledning, tenderer den engelske transforskning til at være mere policy-baseret, dvs. orienteret mod medicinske og juridiske spørgsmål, mens den amerikanske transforskning synes at være mere optaget af queer og feministiske identitetsspørgsmål. Senest har Canada dog også markeret sig med transforskere som Viviane Namaste og Bobby Noble, der arbejder med henholdsvis det socialforskningsbaserede felt og med transteoretiske spørgsmål vedrørende køn, seksualitet og race.

Sandy Stone regnes som en af transforskningens mødre. Hendes berømte essay "The Empire Strikes Back: A Posttranssexual Manifesto" (1991) betragtes af mange som startskuddet til *Transgender Studies*. Manifestet er et modsvar til Janice G. Raymonds bog *The Transsexual Empire: The Making of a She-Male* (1979),¹ i hvilken Raymond anklager Stone og andre transkvinder for at "voldtage kvinders kroppe ved at reducere den sande kvindelige form til et artefakt" (Raymond 1979: xx) og transmænd for at være forræderiske "fortabte kvinder", der frivilligt lader patriarkatet eliminere lesbianisme (op.cit.: xxv). Stone tager til genmæle ved at betone vigtigheden af, at transkønnede taler på egne vegne og skriver deres egen historie. Samtidig opfordrer hun til udviklingen af et analytisk sprog og en tænkemåde, der kan begrebsliggøre transkønnethed på mere nuanceret vis. Susan Stryker er blandt dem, der tager opfordringen op og skriver et 'vredesudbrud', som gennem identifikation med Frankensteins monster aktivt påtager sig positionen som den abjektale anden og maner til politisk kamp: "May your rage inform your actions, and your actions transform you as you struggle to transform your world" (Stryker 2006a: 254; se side 93 i nærværende nummer). I Strykers essay bliver vreden over at blive stigmatiseret og sy-

geliggjort som transperson den drivkraft, der genererer ny kritisk tænkning. Vi har derfor fundet det oplagt at bringe Strykers essay i dette temanummer, dels som et vidnesbyrd om den stærke personlige såvel som faglige affektive investering, der var i udviklingen af transstudier som et særegent forskningsfelt og dels som en kærkommen opfordring og inspiration rettet mod fremtidige transforskere i Danmark og Skandinavien. Redaktionen takker Susan Stryker og *GLQ* (det tidsskrift der først bragte artiklen) for at lade os genoptrykke dette på alle måder stærke essay.

Transstudier inkluderer en bred vifte af forskningsfelter og stemmer, såsom juridisk og policy-baseret forskning (Steven Whittle, Jameson Green, Paisley Currah, Dean Spade), antropologisk empirisk forskning (David Valentine, Henry Rubin, Patrick Califia), historiske studier (Joanne Meyerowitz, Susan Stryker), transgressive identitetsspørgsmål (Kate Bornstein, Leslie Feinberg, Riki Anne Wilchins) og humanistisk, filosofisk analyse (Jay Prosser, Gayle Salamon). Transstudier vokser ud af og er knyttet til transpolitiske grupperinger og bevægelser (Transgender Nation, The Transsexual Menace og Press for Change), der kæmper imod patologiseringen af transkønnede. Transseksualitet figurerer fortsat som en 'kønsidentitetsforstyrrelse' (på engelsk "Gender Identity Disorder") på listen over psykiske lidelser i det internationale diagnose-system ICD-10 udgivet af WHO. Diagnosen signalerer, at transpersoners egen kønsopfattelse af lægevidenskaben betragtes som syg og unormal. Ubehaget ved og bekymringerne omkring kønsidentitet opfattes altså som hidrørende fra den transkønnedes mentale tilstand og ikke fra de kønsnormer, som dikterer, at kategorien mand/kvinde kun kan inkarneres af bestemte subjekter eller omverdenens (fejl-)kønninger. Diagnosen er dog samtidig for mange transpersoner den eneste måde at få adgang til hormoner, kønsmodificerende operationer og juridisk navneskift. Den

udøver således, som bl.a. Judith Butler og Jay Prosser påpeger, sin egen form for sociale pres for den transkønnede, som må se sin selvdefinition karakteriseret som patologisk (Butler 2004: 75-101; Prosser 1998: 99-134). Transstudier udgør et forsøg på at nuancere og reflektere over transpersoners liv og levned uden for eller på tværs af sådanne reducerende patologiseringer, samt at (gen)skrive transhistorier og undersøge sociale og politiske forhold fra et transperspektiv.

DEN ONDE TVILLING

Transstudier næres af feministisk tænkning og queerteori, men disse er samtidig en 'modermælk', som flere transforskere har været ved at kløjes i. Som antydnet har visse grene af feministisk tænkning haft et anstrengt forhold til transkønnethed. På et aktivistisk plan har transkvinder oplevet at blive ekskluderet fra kvindeseperatistiske events. Mest sagnomspunden er i den forbindelse udvisningen af en post-opereret transkvinde i 1991 fra *Michigan Women's Music Festival*, et lesbisk feministisk fællesskab (Stryker 2006b: 5). I Danmark strides man fortsat om, hvorvidt transkvinder skal have lov til at deltage i den årlige kvindeseperatistiske Femølejr, der ligeledes er et feministisk fællesskab, som primært er for lesbiske. Femølejren byder kun personer med et lige CPR-nummer velkomne og følger dermed de overordnede regler for juridisk kønsstatus i Danmark, hvorfor flere preopererede transkvinder er blevet afvist.² *Landsforeningen for Bøsser og Lesbiske* skiftede først for nylig (2009) navn til *LGBT Danmark*. Dette efter en årelang (til tider grænsende til det transfo-be) debat om, hvorvidt transpersoners optagelse i foreningen ville skade homoseksuelles kamp for rettigheder og anerkendelse (se eks. *Panbladet* nr. 04 maj/ juni 2006).

På et teoretisk plan er transkønnede af nogle blevet betragtet som feministiske fjender, der opretholder og reproducerer

en rigid kønsideologi og et normativt køns-system, der hæmmer sociale forandringer (Raymond 1979; Shapiro 1991). Ligeledes er ønsket om kønskorrigerende medicinske/ kirurgiske indgreb af nogle af disse traditioner blevet affærdiget som udtryk for en underkastelse i forhold til den patriarkalske og kapitalistiske industri (Hausman 1995) eller slet og ret som kønslemlæstelse (Jeffreys 2005).

Dog har der i de senere år været en række udgivelser, der eksplicit sammentænker feminisme og transstudier (se bl.a. Heyes 2007; Scott-Dixon ed. 2006, Shrager ed. 2009). Cressida Heyes påpeger, at analyser som Raymonds og Hausmans, dels fejlagtigt fremstiller transkamp og feminisme som to modstridende bevægelser, dels underkender transpersoners agens og kritiske indsigt (Heyes 2007: 39). Heyes opfordrer til "feministisk solidaritet" blandt de stridende parter med afsæt i den fælles kamp for at gøre det personlige politisk. Fra et foucauldiansk feministisk perspektiv argumenterer hun således for en transfeministisk tænkning, der anerkender "the discursive limits on individual self-transformation without denying agency to gendered subjects" (Heyes 2007: 40).

Transkønnede er ikke kun blevet læst negativt som kropsliggørelser af et reduktivt binært kønssystem, men også positivt. Flere poststrukturalistiske teoretikere, ikke mindst queerteoretikere, har således været med til at sætte fokus på 'drags' og transkønnede som eksemplariske i forhold til tænkningen om identitet som en performativt indstiftet størrelse (Butler 1990; Epstein & Straub 1991; Baudrillard 1993; Felski 1996). Nogle af disse læsninger er dog fra transteoretisk side blevet kritiseret for en underteoretisering af transkønnethed som en faktisk kropsliggjort og konkret levet subjektkategori, der udsættes for specifikke juridiske og sociale diskriminationer (Prosser 1998; Namaste 2000). I forlængelse af denne kritik bliver det for mange transteoretikere vigtigt at fokusere på det

komplekse forhold mellem kropslige erfaringer og sociale/ institutionelle diskursiveringer af subjektivitet og køn. Transteori er således ikke blot nært beslægtet med queerteori – men også forskellig herfra. Susan Stryker karakteriserer således transteori som queerteoris 'onde tvilling': "[I]t has the same parentage but willfully disrupts the privileged family narrative that favor sexual identity" (Stryker 2004: 212).

På trods af, at queerteori betegnes som et af de mest 'trygge' steder at bedrive transforskning (op.cit.: 214), er flere transteoretikere dog kritiske over for det, de ser som queerteoris negligering af kropslige erfaringer (Prosser 1998; Rubin 2003) lige som de er bekymrede over privilegeringen af de seksuelle praksisser og identiteter, som anses for at være mod-hegemoniske (Sullivan & Murray 2009: 4; Stryker 2006b: 7). Inden for transforskningen er der dog også divergerende meninger om, hvorvidt transstudier hovedsageligt skal bidrage til at belyse de sociale, politiske og juridiske diskriminationer, som transkønnede udsættes for (Namaste 2000, 2005), eller snarere skal bidrage til en mere generel 'gender fucking', hvis hensigt er at omstyrte det binære kønssystem (Bornstein 1994; Volcano 2000; Wilchins 2002). Andre transteoretikere forsøger at nytænke og udvikle mere komplekse forståelser af nogle transpersoners kropsliggjorte følelse af netop at have en forkert krop (Prosser 1998) og et indre, sandt kønsligt selv (Rubin 2003).

ARTIKLERNE

Nærværende temanummer præsenterer en række arbejder, som på forskellig vis relaterer sig til transteori i Skandinavien. I den indledende artikel, "Trans i queerdebatt – revolutionen som uteblev?", giver den finske queerforsker Jan Wickman et overblik over og en fortolkning af spændinger og samspil mellem queerteori og transteori. Som beskrevet ovenfor, har transteori fra begyndelsen været stærkt inspireret af

queerteori, mens queerteori har privilegeret transkønnethed som en særlig kønsoverskridende praksis. Wickman viser, at queerteori omkring årtusindskiftet bliver kritiseret af transteoretikere for at objektivere transkønnede og for ikke at interessere sig for transkønnedes levede (kønlige) erfaringer og vilkår. Med et blik på såvel aktivistiske som akademiske diskussioner viser Wickman, hvordan disse spændinger nu er stilnet af, fordi queerteori i dag i mindre grad interesserer sig for køn og krop. Samtidig er transforskningen i mindre grad interesseret i det binære kønssystems begrænsninger og har forladt queerteori som den ypperste referenceramme. Afslutningsvis argumenterer Wickman dog for vigtigheden af en bro mellem queer- og transteori, da det queer perspektiv måske ikke har revolutioneret kønssystemet, men dog givet en større fleksibilitet i medicinske og juridiske tilgange til køn.

Interessen for transpersoners liv og sociale situationer danner udgangspunkt for den danske medie- og transforsker Tobias Rauns artikel "Mand nok? – Om kropsliggørelser og maskulitetsfortællinger i transkønnedes video blogs på YouTube". Raun udpeger forskellige kropsliggørelser af kønsudtryk, selvfortællinger og forhandlinger af maskulinitet, som disse kommer til udtryk i tre transmænds videodagbøger. I den forbindelse diskuterer han den queerteoretiske tendens til at reducere transforskningens problemformulering til et spørgsmål om, hvorvidt den enkeltes udtryk og kønsgestaltninger kan betegnes som hhv. subversive eller normative. Som Raun viser, er den enkeltes kropsoplevelse og selvforståelse ikke reducerbar til disse yderpunkter. I stedet peger han på affektteoriens begreb om komfortabilitet som en trope, der i langt højere grad er meningsgivende i forhold til at gribe, de omtalte mænds selvforståelser og daglige udfordringer.

Fokus på selvfortællinger fastholdes i artiklen "Fel Kropp-berättelsen: var är fel med den?". Her undersøger den svenske

kønsforsker Ulrica Engdahl det udbredte narrativ om en forkert krop i transselvbiografier. Gennem læsninger af centrale tekststykker argumenterer Engdahl for, at de fænomenologisk inspirerede begreber 'den levende krop', 'kropserfaring' og 'kropsjæg' kan åbne for en analyse, der viser det konstituerende samspil mellem subjektive erfaringer, materielle forudsætninger og diskursive fortolkningsrammer. Herunder peger Engdahl på, hvordan 'forkert-krop'-narrativet illustrerer den binære kønsmodels mangel på fortolkningsramme for kropsligt levede transerfaringer.

I et særnummer af *WSQ (Women Studies Quarterly)* med det åbne tema "Trans-" opfordres der til at tænke trans i forlængelse af eller forbindelse med andre kategorier samt som en bevægelse imellem eller på tværs af kategorier (Currah, Moore & Stryker ed. 2008). Dette sker i et forsøg på at undgå "a minoritizing or ghettoizing use of "transgender"" (op.cit.: 11). Den svenske kulturforsker Tobias Hübinettes artikel, "Att överskrida ras: En introduktion till begreppet transrasialitet speglad genom transrasiala erfarenheter och fantasier", kan betragtes i forlængelse af sådanne tendenser inden for transstudier, idet han med afsæt i sin forskning i transnational adoption netop forsøger at tænke trans*³ i relation til racialitet. Artiklen giver eksempler på transraciale praksisser både som disse kommer til udtryk i adopteredes erfaringer og når race-'skifte' udspiller sig gennem hegemoniske hvide fantasier om raceoverskridelse. Hvor de første ofte er forbundet med smertefulde erfaringer af at kaldes til racial orden, synes de sidste i højere grad at blive genstand for kolonistiske idealiseringer. Hübinette trækker tendensen fra forrige århundredes 'gone native'-fortællinger til nutidige komiske såvel som dramatiske fantasier om racial overskridelse.

Den danske etnolog Beate Sløk-Andersen ser i sin artikel "Den uintenderede kønskontrol" på CPR-nummer og det kønsbestemte navn som nogle af de officielle regi-

streringer, der i hverdagslige praksisser fungerer som kønnede kontrolinstanser. Instanser, der virker hæmmende og umenneskeliggørende for transpersoner, som af forskellige årsager (endnu) ikke har fået adgang til et juridisk såkaldt "kønsskifte". Sløk-Andersen viser, hvordan lovgivningen opstiller et kønnet kohærenskrav, som den samtidig selv umuliggør: Kravet om kohærens mellem personnummer og det, som lovgivningen betragter som personens 'biologiske' køn, medvirker således paradoksalt til, at der opstår manglende kohærens mellem transpersonens hverdagslige fremtoning og det navn og nummer, som findes i de offentlige papirer og beviser.

I særnummerets afsluttende artikel vendes blikket mod de narrative om genfødsel og skabelse, som synes at udgøre en central trope i mange transbiografier. Den tyske skandinavistikforsker Sabine Meyer undersøger i "Divine interventions – (re)birth and creation narratives in *Fra Mand til Kvinde – Lili Elbes Bekendelser*" sådanne religiøst konnoterede narrative i biografien om Lili Elbe (udgivet i 1931), som var den første identificerede transkvinde, der gennemførte en kønskorrigerende operation. Den tekstnære læsning peger på, hvordan især kirurgen etableres som den guddommelige drivkraft bag Elbes transformation, hvilket etablerer Elbe i en underordnet og infantil afhængighed af sine omgivelser.

TRANSVOKABULARIUM

Med et på dansk grund nyt forskningsfelt følger også et behov for et nyt eller klarere begrebsapparat og en refleksion over eksisterende praksisser. Vi har i redaktionen ræsonneret, at der ikke blot er brug for at udfolde forskningsfeltets vokabularium (altså hvilke begreber der er i spil på transområdet), men også hvorledes disse er forbundet med og informeret af lovgivningsmæssige krav, behandlingspraksisser og identitetspolitiske kampe. Som det fremgår, er artiklernes sprogbrug om trans* diffe-

rentieret og til tider internt forskelligartet ("transseksuel", "transkønnet", "transperson", "ikke-transkønnet" m.m.). Ikke desto mindre er der visse træk, som går igen inden for feltet. Den følgende begrebsafklaring skal ikke læses som udtryk for, at vi mener, det er transforskningens ærinde at opstille udtømmende kategorier eller at erstatte eksisterende med nye, ekskluderende adgangskrav. Omvendt er den dominerende populærvidenskabelige diskurs om transpersoner, som den f.eks. ser ud i danske medier, ofte misvisende (hvis ikke decideret respektløs). Således synes det som reglen snarere end undtagelsen, at transpersoner refereres til som det modsatte køn af det, de identificerer sig som, ligesom det heller ikke er ualmindeligt at støde på redegørelser for, hvilket køn en given transperson "i virkeligheden" er. Over for sådanne redegørelser må det naturligvis fastholdes, at ethvert forsøg på beskrivelse af virkeligheden er forpligtet på at overveje, *hvis* virkelighed beskrivelsen vælger at give forrang: *Hvem* bliver givet retten til at definere virkeligheden på hvis vegne? *Hvis* levede erfaringer betragtes som væsentlige for beskrivelsens faktualitet? For forskningsretninger og aktivismer, som argumenterer for retten til selvdefinition, er det derfor væsentligt at insistere på, at det er mest respektfuldt at til- og omtale transpersoner som de køn, de måtte identificere sig som. De, som ønsker at betone deres transkønnede historie, bruger ofte præfixet 'trans' for at signalere en vej og erfaring, der er gået forud for ens nuværende kønnede selvforståelse.

Begrebsudvikling er naturligvis i sig selv en del af et felts forskningsopgaver, og sprogbrug om trans* er derfor genstand for vedvarende debatter. Den følgende korte liste sigter derfor ikke på at være udtømmende eller entydig, men på at give en indgangsvinkel til de refleksioner, som har givet anledning til diskussionerne om et brugbart vokabular.

Transkvinde og transmand:

En transkvinde er en person, der er udpeget som dreng ved fødslen, men som identificerer sig som og præsenterer sig som kvinde. En transmand er en person, der er udpeget som pige, men identificerer sig og præsenterer sig som mand. Nogle transkvinder ønsker at benytte østrogen og nogle transmænd testosteron – hormoner, som i begge tilfælde ‘feminiserer’ og ‘maskuliniserer’ kroppen. Hos transmænd afføder testosteron f.eks. et fald i stemmeleje. Nogle transkvinder og -mænd ønsker også operative indgreb til kønsmodifikation/korrektion, hvilket er nødvendigt for at opnå juridisk kønsskifte. En transkvinde bør altid omtales som ‘hun’ og en transmand som ‘han’ medmindre, de selv giver udtryk for andet (nogle ønsker eksempelvis at blive omtalt med det kønsneutrale pronomin ‘høn’). Transkvinder og -mænd identificerer sig inden for et bredt spektrum af køns- og seksualidentiteter, der favner alt fra eksempelvis heteroseksuel kvinde, lesbisk, queer, pre-opereret T-kvinde til heteroseksuel mand, bøsse, ‘transfag’, biseksuel T-mand osv.

Transseksuel og transkønnet:

‘Transseksuel’ er en betegnelse, som i slutningen af 1940erne og begyndelsen af 1950erne blev udviklet inden for et psyko-medicensk system til diagnose og behandling af personer med et ønske om medicinsk/ kirurgisk at modificere deres kønslige udtryk og juridiske status (Whittle 2000: 11-15). Betegnelsen har altså sit udspring i og fortsatte anvendelse inden for et psyko-medicensk behandlingssystem, hvorfor nogle transpersoner ikke ønsker at anvende den om sig selv. Desuden er transseksuel en direkte oversættelse af den engelske betegnelse ‘transsexual’, hvilket kan give anledning til en række misforståelser og fejlfortolkninger såsom transseksualitet som en ekstrem afart af homoseksualitet el.lign. Hvor begrebet ‘sex’ på dansk udelukkende klæber til seksualitet, betegner ‘sex’ på en-

gelsk som bekendt både biologisk køn og seksualitet, hvorfor ‘transseksuel’ netop signalerer en bevægelse på tværs af eller imellem køn. Mens nogle netop af disse grunde fravælger betegnelsen, er der andre, som fortsat finder den dækkende og benytter den til at signalere, at man ønsker at gennemgå/har gennemgået en række medicinske interventioner for at opnå fuld social og juridisk anerkendelse og genkendelse som mand/kvinde.

Inden for en anglo-amerikansk såvel som en skandinavisk aktivistisk, policy-baseret og forskningsmæssig kontekst er der en overvejende tendens til at benytte betegnelsen ‘transkønnet’ (på engelsk ‘transgender’) frem for ‘transseksuel’ som en platform eller en parablybetegnelse, hvorfra kampen for synlighed og anerkendelse kæmpes. ‘Transkønnet’ favner således bredt og inkluderer en lang række personer, der af forskellige årsager ikke ønsker eller har mulighed for medicinske indgreb – og personer, som identificerer sig inden for et udvidet kønsligt spektrum, der ikke nødvendigvis kan gribes med betegnelserne mand/ kvinde. Det dækker således over personer, som ikke identificerer sig med det køn, de er tildelt ved fødslen. Som Susan Stryker pointerer, kan ‘transkønnet’ betegne ”*the movement across a socially imposed boundary away from an unchosen starting point – rather than any particular destination or mode of transition*” (Stryker 2008: 1). Betegnelsen transkønnet er således også det T, som indgår i de mange LGBT bevægelser, der er verden over, herunder også foreningen *LGBT Danmark*.

Hvorvidt transpersoner burde benytte den ene eller anden betegnelse – og om hvorvidt transseksuelle var tilstrækkeligt repræsenterede inden for den mere overordnede betegnelse transkønnet eller LGBT – har dog været genstand for en række interne kampe. I en ny blogpost fra Julia Serano, forfatter til bogen *Whipping Girl: A Transsexual Woman on Sexism and the Scapegoating of Femininity* (2007) opridses

forskellige synspunkter og aspekter af disse definitions- og identitetskampe. Serano argumenterer dog for nødvendigheden af, at transpersoner (transseksuelle eller ej) politisk mobiliserer sig under parablybetegnelsen transkønnet:

[N]ot because we are “all the same,” but in order to fight together against a mutual problem we share: The way in which our society marginalizes all people who do not conform to gender norms”. [...] After all, it is the common assumption that a person’s sex, gender and sexuality should all nicely and neatly align that lies at the root of the oppression that all of us face. (Serano 2011)

Kønsskifte og kønskorrektion:

Fra lovgivningsmæssig side benyttes hovedsagelig begreber som ”kønsskifte” og ”kønsskifteoperation”, mens transforskere og -personer oftere taler om ”transition”, ”kønsskorrigering”, ”kropsmodifikation” eller ”at blive synlig mand/kvinde”. Dette gør man bl.a., fordi begrebet *kønsskifte* antyder, at man som transperson befinder sig helt og holdent i den af samfundet tildelte kønskategori for derefter pludseligt (og alene pga. operation, hormonbehandling og navneskift) at skifte helt og holdent til en anden. Dels stemmer dette dårligt overens med mange transpersoners oftest årelange erfaringer med at leve som det køn, de identificerer sig som, forud for eventuelle officielle ‘skift’, ligesom transitionen for mange er en langvarig social og medicinsk/kirurgisk proces, hvor man langsomt skifter kønslig udtryk og status. Dels kan begrebet *kønsskifte* understøtte forestillingen om, at ikke-transkønnede forskelsløst og uden problemer legemliggør en overensstemmelse mellem kropstegn og kønsudtryk. Begrebet ‘skift’ kan således medvirke til at opretholde en heteronormativ diskurs’ diktat om, at man ikke reelt *kan* befinde sig imellem eller på tværs af disse kategorier eller kan legemliggøre et andet køn, end det man tildeles ved fødselen uden at gennem-

føre visse institutionelt sanktionerede overgangsritualer.

I Danmark er Sexologisk klinik udpeget som den instans, der skal foretage den psykologiske evaluering af transkønnede, tilbyde og monitorere hormoner og operationer samt anbefale hvem, der kvalificerer til et navneskifte og et juridisk kønsskifte. Der findes ikke i Danmark en egentlig lov om kønsskifte, hvorfor transkønnede i praksis søger om tilladelse til kastration i henhold til den sterilisations- og kastrationslov, som indførtes i 1929 med henblik på at forebygge seksualforbrydelser (Holdgaard & Kristiansen 2004: 8-11). Der har i de senere år været en massiv kritik af den danske lovgivning på transområdet og ikke mindst af Sexologisk Kliniks forvaltning af selvsamme (se Hvejsel 2009 og Raun 2010). Som Raun argumenterer for, bryder Danmark på en række punkter menneskerettighederne. Mest graverende er dog den tvungne kastration, der i særdeleshed for transkvinders vedkommende involverer en omfattende og risikabel operation, hvor organer bortopereres uden at dette tjener et sundhedsmæssigt hensyn eller nødvendigvis ønskes af transpersonen selv:

For en transmands vedkommende betyder dette, at han kan have været på hormon i adskillige år samt have fået diverse operationer, således at han er ‘genkendelig’ som mand. Men i rødbedepasset og på det gule sygesikringskort kan han ikke få lov til at stå anført som mand, før han fratages muligheden for at reproducere sig. Dette indgreb gør ham selv sagt ikke mere synlig som mand, lige som det heller ikke tjener et direkte sundhedsmæssigt hensyn for den transkønnede. (Raun 2010)

POLITISK MODSTAND

De nævnte kritikker manifesterede sig for alvor til en høring på Christiansborg i marts 2011 om transkønnedes forhold i Danmark arrangeret af *Trans-Danmark* og *LGBT Danmark*. Samme forår var der ligeledes

demonstrationer mod, at førømtalte Raymond og Bindel var inviterede som hovedtalere på den internationale anti-prostitutionskonference *Grosse Freiheit*. Flere forskellige fløje og interessegrupper samledes om at protestere mod “hele konferencen som bidrager til stigmatisering af sexarbejderne, og mod tilstedeværelsen af de to extreme transfober, Bindel og Raymond” (Japsen 2011).

Som anden feministisk og aktivistisk forskning er transforskningen vokset frem, udviklet og drevet af social indignation og i samspil med aktivistiske og politiske bevægelser. Det er hensigten, at nærværende særnummer skal medvirke til at synliggøre disse udviklinger og nuancere de problematikker og temaer, som gør sig gældende på trans*området i og uden for akademien.

NOTER

1. Genudgives i 1994 med et nyt forord, i hvilket Raymond forsvarer bogens oprindelige synspunkter. De følgende citater af Raymond er oversat af redaktionen.
2. Redaktionen takker Vibe Grevsen, Landsledelsesmedlem i LGBT Danmark og mangeårig transaktivist, for at klargøre Femølejrens politik på transområdet.
3. Tegnet * er også kaldt en trunkering. Tegnet bruges på søgemaskiner på internettet for at markere et eller flere ukendte ord. Ved at trunkere søgeordet, dvs. sætte * efter det, søger man efter alle tekststrengene, der begynder med søgeordet.

LITTERATUR

- Baudrillard, Jean (1993): *The transparency of evil: essays on extreme phenomena*. Verso, London.
- Bornstein, Kate (1994): *Gender outlaw: on men, women, and the rest of us*. Routledge, New York og London.
- Butler, Judith (1990): *Gender Trouble – feminism and the subversion of identity*. Routledge, New York.
- Butler, Judith (2004): *Undoing Gender*. Routledge, New York.
- Currah, Paisley, Moore, Jean og Stryker, Susan (eds.) (2008): *WSQ, Women's Studies Quarterly: Trans-*. 36 (3 & 4).
- Engdahl, Ulrica og Harrison, Katherine (eds.) (2010): *Graduate Journal of Social Science: Transgender Studies and Theories: Building up the Field in a Nordic Context*. 7 (2).
- Epstein, Julia og Straub, Kristina (1991): Introduction: The Guarded body, i: Epstein, Julia og Straub, Kristina (eds.): *Body Guards: The Cultural Politics of Gender Ambiguity*. Routledge, New York.
- Felski, Rita (1996): *Fin de Siecle, Fin de Sexe: Transsexuality, Postmodernism, and the Death of History*, i: *New Literary History* 27 (1).
- Hausman, Bernice L. (1995): *Changing sex: transsexualism, technology, and the idea of gender*. Duke University Press, Durham.
- Heyes, Cressida (2007): *Self-Transformations: Foucault, Ethics, and Normalized Bodies*. Oxford University Press, Oxford.
- Holdgaard, Marianne og Kristiansen, Bettina Lemann (2009): *Kønsskifte – juridisk set*. DJØF Forlag, København.
- Hvejsel, Betina (2009): *En kritisk analyse af det danske sundhedsvæsens behandling af transseksuelle*. Lokaliseret den 23/9 2011 på <http://www.wimbs.org/?vm=17319>
- Japsen, Elizabeth (2011): “Demonstration mod sexkøbsforbudskonference og transhadere”, blogindlæg på *Modkraft*. 2/5 2011. Lokaliseret den 23/9 2011 på <http://modkraft.dk/blogs/elizabeth-japsen/article/demonstration-mod>
- Jeffreys, Sheila (2005): *Beauty and misogyny: harmful cultural practices in the West*. Routledge, New York og East Sussex.
- Namaste, Viviane K. (2000): *Invisible lives: the erasure of transsexual and transgendered people*. The University of Chicago Press, London og Chicago.
- Namaste, Viviane K. (2005): *Sex Change, Social Change. Reflections on Identity, Institutions, and Imperialism*. Womens Press, Toronto.
- Prosser, Jay (1998): *Second Skins – The Body Narratives of Transsexuality*. Columbia University Press, New York.
- Raun, Tobias (2010): Er Danmark de transkønnedes paradis? På: *Queerkraft*. 7/4 2010. Lokaliseret den 23/9 2011 på <http://modkraft.dk/section/queerkraft/article/er-danmark-de-transkonnede>
- Raymond, Janice G. (1979): *The Transsexual Empire, the Making of the She-male*. Beacon Press, Boston.
- Rubin, Henry (2003): *Self-made men: Identity and embodiment among transsexual men*. Vanderbilt University Press, Nashville.
- Scott-Dixon, Krista (ed) (2006): *Trans/Forming*

Feminisms: Trans-Feminist Voices Speak Out. Sumach Press, Toronto.

- Julia Serano (2007): *Whipping Girl: A Transsexual Woman on Sexism and the Scapegoating of Femininity.* Seal Press, Berkeley.
- Serano, Julia (2011): A "Transsexual Versus Transgender" Intervention, blogindlæg på *Whipping Girl*, 8/9 2011. Lokaliseret den 23/9 2011 på <http://juliaserano.blogspot.com/2011/09/transsexual-versus-transgender.html>
- Shapiro, Judith (1991): Transsexualism: Reflections on the Persistence of Gender and the Mutability of Sex, i: Epstein, Julia og Straub, Kristina (eds.): *Body Guards: The Cultural Politics of Gender Ambiguity.* Routledge, New York.
- Shrage, Laurie J. (ed.) (2009): *You've Changed: Sex Reassignment and Personal Identity.* Oxford University Press, New York.
- Stone, Sandy (1991): The Empire Strikes Back: A Posttranssexual Manifesto, i: Epstein, Julia og Straub, Kristina (eds.): *Body Guards: The Cultural Politics of Gender Ambiguity.* Routledge, New York.
- Stryker, Susan og Whittle, Steven (eds.) (2006): *The Transgender Studies Reader.* Routledge, New York.
- Stryker, Susan (2004): Transgender studies: Queer theory's evil twin, i *GLQ: A Journal of Lesbian and Gay Studies*, 10 (2).
- Stryker, Susan (2006a): My Words to Victor Frankenstein Above the Village of Chamounix – Performing Transgender Rage, i: Stryker, Susan

og Whittle, Steven (eds.) (2006): *The Transgender Studies Reader.* Routledge, New York.

- Stryker, Susan (2006b): (De)Subjugated Knowledges: An Introduction to Transgender Studies, i: Stryker, Susan og Whittle, Steven (eds.) (2006): *The Transgender Studies Reader.* Routledge, New York.
- Stryker, Susan (2008): *Transgender History.* Seal Press, Berkeley.
- Sullivan, Nikki og Murray, Samantha (2009): Introduction, i: Sullivan, Nikki og Murray, Samantha (eds.): *Somatechnics: queering the technologisation of bodies.* Ashgate, Farnham og Burlington.
- Volcano, Del Lagrace (2000): *Sublime Mutations.* Konkursbuchverlag, Tübingen.
- Whittle, Steven (2000): *The Transgender Debate: The Crisis Surrounding Gender Identities.* South Street Press, Reading.
- Wilchins, Riki (2002): A Certain Kind of Freedom: Power and the Truth of Bodies – Four Essays on Gender, i: Nestle, Joan og Howell, Clare & Wilchins, Riki (eds.): *Genderqueer. Voices from beyond the sexual binary,* Alyson Books, New York.

Tobias Raun, ph.d.-stipendiat, Institut for Kultur og Identitet, Roskilde Universitet

Maja Bissenbakker Frederiksen, adjunkt, ph.d., Center for Kønsforskning, Københavns Universitet

Michael Nebeling Petersen, ph.d.-stipendiat, Center for Kønsforskning, Københavns Universitet

Amos Mac © Elisa Shea 2011.

KKF er beriget med den amerikanske transkønnede fotograf Amos Macs billeder. Udover at være fotograf er Amos Mac også chefredaktør på tidsskriftet Original Plumbing sammen med den transkønnede rapper og skribent Rocco Kayiatos (se fotografi på s. 35). Original Plumbing er viet synliggørelsen af transmænds kultur og seksualitet, hvorfor det er rigt illustreret med Macs fotografier. Gennem sin fotografiske praksis sætter Mac billeder på den brede vifte af kønlige- og seksuelle identiteter, som tegner transmiljøet i USA. Han nyder en spirende berømmelse i det amerikanske kunstliv, hvor han har deltaget i flere udstillinger. Senest har han samarbejdet med den transkønnede kunstner Zackary Drucker om kunstmagasinet Translady Fanzine, hvor Drucker poserer på udvalgte steder i sin hjemby (se fotografier på s. 58-62).